

vi har alle været med til at plyndre Resens Atlas stykkevis, men den gamle Patriot fortjener, at vi engang betragter hans Værk i sin Helhed saaledes, som det, stort i Anlæg, fremgik af det 17. Aarhundredes glødende Interesse for »Antiquitates«.

Ellen Jørgensen.

Edv. Egeberg: Silkeborg Slot. I-III. Kbh. (Steen Hasselbach). 1923—24. Af lokalhistoriens snart ikke så få dyrkere hører Edv. Egeberg sikkert til de betydeligste. Gennem adskillige afhandlinger i »Samlinger til jydsk historie og topografi« og »Århus stifts årbøger« har han ydet bidrag til sit fødesogns, Linå sogns, historie, og i det omfangsrige værk: Silkeborg Slot forsøger han at skildre dette i Linå sogn beliggende slots historie fra de ældste efterretninger om det og ned til dets endelige bortsalg fra kronen i det 18. århundredes anden halvdel.

Egebergs arbejde om Silkeborg slot har mange gode sider. Det er smukt udstyret med talrige billeder, hvad der tjener Silkeborg byråd, der har bekostet udgivelsen, og forlaget til ære. Og det er, hvad man naturligvis også har grund til at vente af en pennens mand, meget velskrevet. Dog forekommer stofinddelingen noget kaotisk. I. del indeholder de 3 afsnit: »Slottets beliggenhed, udseende og indretning«, »Slottet under adel og bisper« samt »Livet på og om Silkeborg slot navnlig i lenstiden«. II. del fortæller om de enkelte lensmænd (1536—1661) og giver yderligere bidrag til slottets historie under disse. III. del beretter om slot og gods under Fischerne (1660'erne til 1720) og giver som afslutning en skildring af godset som ryttergods (1720—1767); som et slags tillæg får man her desuden en skildring af Silkeborg mølle og Silkeborg kro.

Men foruden at være meget velskrevet er Egebergs værk tillige båret af en sjælden evne til at leve sig ind i og sammen med de svundne tider, og det må herved i høj grad siges at være egnet til at vække den historiske sans, en opgave, der naturligt må ligge lokalhistorikeren på sinde. Og det er en frugt af mange års samvittighedsfulde granskninger i lensregnskaber, tingbøger, kirkebøger m. m. og et smukt vidnesbyrd om, hvor meget der navnlig i kulturhistorisk henseende kan fås ud af disse kilder, når man giver sig stunder til at lade dem tale. Eksempelvis skal jeg nævne de bidrag, som i II. del findes om de ved krigen i det 17. årh. i Jylland fremkaldte store ødelæggelser, eller den

sammesteds givne skildring af forsendelserne fra Silkeborg slot og len på Kalmarkrigens tid til de forskellige krigsskuepladser. Man får herigennem et lille indblik i, hvordan livet dengang levedes »bag fronten«.

At der på den anden side vil kunne rettes adskillige og ikke uvæsentlige indvendinger imod bogen om Silkeborg slot, er ganske vist givet. Et par af disse indvendinger vil jeg her gerne dvæle lidt nærmere ved, da de efter min opfattelse rammer en stor del af den lokalhistoriske opblomstrende litteratur og derfor har mere almindelig interesse.

En fristelse, som lokalhistorikere tit bukker under for, og dette er også tilfældet med Egeberg, er de talløse ordrette citater fra kilderne. Der synes hos dem at være en uimodståelig trang til at tage rub og stub med. Men selvfølgelig må dette i høj grad gøre læsningen vanskelig netop i de kredse, hvor den lokalhistoriske litteratur naturligst burde vinde indgang: den pågældende egns åndeligt interesserede befolkning. Og selve nytten af de talløse ord- og bogstavrette kildecitater forekommer mig meget ringe, bortset f. eks. fra den lettere adgang for de kyndigere til at kontrollere fejllæsninger. At man gerne i sin skildring vil bibeholde karakteristiske vendinger og udtryk, som man er stødt på i de brugte kilder, giver sig selv — det gør man jo for at lægge tidsfarve i skildringen — men er der grund til, at dette skal udarte til et utåleligt pedanteri? Og er det andet, når man f. eks. i citationstegn skriver kildens »Ahns« og bagefter i parentes stedets nuværende skrivemåde uden h? Det forekommer mig såvist ikke at være nogen forbrydelse, om man desuden ved kildecitater iempe de aatidens retskrivning eller den moderne retskrivning, brugte nutidens tegnsætning og opgav kildernes eventuelle vilkårlige brug af store og små bogstaver.

Hvad der efter min mening yderligere taler til gunst for en indskrænkning eller en opgivelse af de ord- og bogstavrette kildecitater, er de store vanskeligheder, som disse citater sikkert må berede de pågældende lokalhistorikere selv både med hensyn til læsning og nøjagtig afskrivning af kilderne, og når det gælder om at redde citaterne gennem korrekturens skærsild. Hvor ofte stemmer mon i virkeligheden disse tilsyneladende ord- og bogstavrette citater med kilderne? For at blive ved Silkeborg slot så viser f. eks. en sammenligning mellem den III 130 i citations-tegn anførte gravpladeindskrift adskillige både større og mindre uoverensstemmelser med det på den følgende side gengivne fotografi af gravpladen. Og II 95 anføres et stykke af Silkeborg lensregnskab for 1612—13, der ligeledes har mange uoverensstem-

melser med originalen — bl. a. er tallet på det »tjenlige« malt sat til 49 tdr. i stedet for 39 — og desuden får forf. ud af det netop det modsatte af, hvad der er stykkets mening.

En anden fristelse, som lokalhistorikere tit bukker under for, er en noget for tilfældig kildebenyttelse. De giver for at tale med Egeberg, hvad de har »overkommet«, eller hvad de er »kommet over«. Og dette er unægteligt ikke i alle tilfælde tilstrækkeligt, om jeg end gerne skal indrømme, at en helt fyldestgørende arkivalisk undersøgelse stundom kan være såre træls og måske kræve et uoverkommeligt opbud af tid og råd. Egeberg har nu, som før sagt, til sin skildring af Silkeborg slot »overkommet« meget. Så vidt ses, bygger skildringen på en systematisk gennemgang af Silkeborg lens regnskaber, på en gennemgang af de pågældende tingbøger, af Linå sogns kirkebøger m. m., ligesom han har benyttet megen trykt litteratur. Men i hvert fald ved skildringen af Silkeborg som ryttergods, efter mit skøn afgjort værkets svageste afsnit, er kildebenyttelsen både tilfældig og ganske utilstrækkelig. I stort set er der her hverken brugt rentekammerets, krigskancelliets eller generalkommissariatets arkivalier, og jeg skal derfor fremsætte et par kritiske bemærkninger til dette afsnit.

Silkeborg slot og gods var i 1660'erne bortsolgt fra kronen med relutionsret for denne, og af denne indløsningsret gjorde Frederik IV brug ved den store omordning af rytterdistrikterne, der fandt sted i tidsrummet 1715—20. Silkeborg slot og gods relueredes i året 1718, hvad man f. eks. kan se af krigskancelliets kgl. udfærdigede sager $26/7$ og $10/12$ 1718 (nr. 1121 og 1830). Egeberg sætter derimod tidspunktet for Silkeborgs henlæggelse til det Skanderborgske rytterdistrikt til året 1720, hvad formentlig skyldes, at skødet fra Silkeborgs daværende ejer, Chr. Fischer, til kongen først er af 8. august dette år.

Hvad spørgsmålet om Silkeborg slots og godsens anvendelse efter relutionen angår, da har Egeberg her givet sig ind på en undersøgelse af og gætninger om, hvordan indkvarteringsforholdene formede sig i det Skanderborgske distrikt, og hvad der er kommet ud af dette, må i det store og hele betegnes som ganske misvisende. I henhold til de om indkvarteringsforholdene hos O. Vaupell: *Den danske Hærs Historie II. 1. 19* givne meddelelser lader Egeberg et kompagni rytteri være indkvarteret på Silkeborg slot. Også i de meddelelser, der af hærens arkiv er givet i *Haandbog for Hæren 1925: »Historiske Oplysninger. Hovedtræk af Hærens Indkvarteringsforhold, navnlig i ældre Tid«* omtales Silkeborg ladegård som kvartersted for ryttere.

Retfærdigvis må det nu indrømmes, at indkvarteringsforhol-

dene i hvert fald straks efter rytterdistrikternes indrettelse var i så høj grad skiftende, at det må være let at løbe sur i dem, men helt ugørligt er det dog næppe at gøre nogenledes rede for dem. Ved hjælp af generalkommissariatets ryttergodskontors kopibøger, krigskancelliets kgl. udfærdigede sager, overkrigssekretærens breve m. m. vil man sikkert i det store og hele kunne følge dem. For det Skanderborgske rytterdistrikts vedkommende har jeg forsøgt at gøre dette og med det resultat, at der formentlig kun i de to somre 1719 og 1720 har ligget et rytterkompagni på Silkeborg. I 1721 nedbrødes iøvrigt Silkeborg ladegårdsbygninger¹, og nogle få år senere fulgte nedbrydningen af selve den gamle borggård efter². At disse nedbrydninger i hvert fald med et par ord burde have været nævnt i et værk, der for lenstidens vedkommende omtaler omtrent hver ny rude, der blev sat i slottet, siger sig selv. Endelig blev i 1732 det Skanderborgske rytterdistrikt helt rømmet for ryttere, og Silkeborg, der nu siges at være ganske uden bygning, blev bortforpagtet³. Heller ikke herom findes der noget hos Egeberg. Egebergs formodning om, at der ved Silkeborg opførtes rytterbarakker, er urigtig.

Der kunde endnu gøres adskillige andre kritiske bemærkninger mod værket. Således er f. eks. de tanker, Egeberg gør sig i anledning af, at Chr. Fischer 1721 fik kgl. bevilling til at lade sig vie i huset, urigtige (III 119). En sådan bevilling er intet tegn på »stiltfærdigt stuebryllup«, men snarere på et dundrende gilde, idet det var overklassemode at lade sig vie hjemme. Endvidere kan man næppe undgå at irriteres af de talrige anmærkninger, hvis forbindelse med teksten ofte er yderst fjern, eller af klude-taterne, der tit er lidet præcise, som når f. eks. Danske magasin påberåbes som bevis for, at Frederik II i 1573 har været på Silkeborg (II 27). — Men til trods for hvad der således med rette vil kunne indvendes imod bogen om Silkeborg slot, udgør denne dog efter mit skøn et værdifuldt bidrag til vor lokalhistoriske litteratur — værdifuldt ved de grundige kulturhistoriske studier, kærligheden til de svundne tider og evnen til at gøre disse levende for læserne. *Holger Hjelholt.*

¹ Rentekammerets kgl. resol. 1721 ²³/₇, sml. resol. 1721 ¹⁰/₁₁.

² Rentekammerets kgl. resol. 1726 ²³/₂.

³ Rentekammerets kgl. resol. 1732 ¹⁰/₁₀.